

ANONİM ŞİRKETLER ve TATBİKAT

(Yargıtayın 1958 senesi kararları)

Doç. Dr. Tuğrul ANSAY

Bundan bir müddet önce Ankara Barosu Dergisinde, Temyiz Mahkememizin yeni Ticaret Kanunu ile ilgili olarak 1957 senesinde verdiği kararları toplamış ve «Yeni Ticaret Kanunu ve Temyiz Mahkemesinin Kararları» (1) başlığı altında kısaca hülâsa etmiştim. Maksudım bu kararların tahlilini ve tenkidini yapmaktan ziyade pratik hayatta ortaya çıkan olayların ışığı altında yüksek mahkemenin görüşlerini aksettirerek yeni Kanun'un tatbikindeki esasları tebarüz ettirmektir. Bu gayeyi daha iyi bir şekilde gerçekleştirebilmek için bu kere Temyiz Mahkemesi Ticaret Dairesi'nin 1958 yılına ait kararlarını bizzat topladım ve ilk olarak anonim şirketlerle ilgili olanlarını bir araya getirdim. Bunları diğer daire kararları ve Vergiler Temyiz Komisyonu kararları ile tamamladım. Evvelce yaptığım gibi burada da kararların tenkidinden ziyade kanun maddelerine yüksek mahkeme tarafından verilen mânâ nakledilmeye çalışılmıştır.

Bu yazımda esas itibariyle anonim şirketler hakkında verilmiş olan kararlar ele alınmıştır. Fakat kooperatif şirketlerle de ilgili pek çok karar vardır ve TK. 489 (ETK. 482) a göre : «Kooperatif şirketlerin tescilleri, vekâletçe murakabeleri, esas mukavelelerin ilânı ve bunlarda ileride yapılabilecek değişiklikler ve idare meclisi azaları ile müdürlerinin vazife ve mesuliyetleri anonim şirketlerdeki hükümlere tâbidir... Esas mukaveleye ve bu fasıl hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, anonim şirketlerin umumî heyetleri, bilânçoları, murakabeleri ve tasfiyeleri hakkındaki hükümler;

(1) 15 ANK. BAR. DER. 357 - 360 (1958).

kooperatif şirketler hakkında dahi tatbik olunur». Nitekim Temyiz Mahkemesi de 6.6.1958 tarihli (E. 1157 K. 1576) kararında bunu açıkça belirtmiştir. Bu bakımdan, kooperatif şirketlerin taraf teşkil ettiği kararlardan da, anonim şirketlere tatbikleri mümkün olduğu nisbette istifade edilmiştir.

I — Hükmi şahsiyet, hükmi şahsiyetin arkasına gizlenmiş olan gaye ve şahıslar :

Bilindiği gibi Ticaret Kanunundaki şirketler hükmi şahsiyeti haizdirler (istisna : Donatma iştiraki). Bu arada anonim şirketlerin de hükmi şahsiyeti vardır. Hükmi şahsiyet, şirketin, kendisini meydana getiren şahıslardan farklı bir hukukî mevcudiyeti olması demektir. Anonim şirketin ayrı bir mameleki, ticaret unvanı vardır; şirket müstakil olarak dâva açabilir; şirket aleyhine dava açılabilir; ticaret siciline şerikler değil şirket tescil edilir. Hükmi şahıslar dava yeteneğine sahiptirler. Bu hususta anonim şirketleri idare meclisleri temsil ederler. Bir şirketin şubeleri aleyhine açılan davalarda da husumet şirkete teveccüh eder. Mamafih Ticaret Dairesi dava lâyihalarında şubenin tasrih edilmesinin sadece dava mevzuu olan muamelenin şubeye taallük ettiğini göstermek maksadına matuf olduğunu, bu sebepten de husumet itirazı üzerine keyfiyetin tanzih edilmesi halinde davanın reddedilmemesi gerektiği neticesini kabul etmiştir (2). Şirketin davalarını selâhiyetli organ olan idare meclisi açar (İstisna : İdareciler aleyhine tazminat davasını murakıplar açabilir. 6.6.1958 E 1157, K 1576 Aşa. II D 1 e bak). Halbuki hükmi şahsiyeti olmayan adı şirkette, dâva ortakların hepsi aleyhine veya şirketin işlerini tedvir eden ortak aleyhine şahsen açılmak gerekir. Tem. U.H.K., 25.6.1958, K. 33, I HUK. POS. 45 (1958, No. 3) ve 4. H. D. 18.2.1958, E 152, K 922, II SOS. HUK. MEC 471 (1958).

Hükmi şahsiyetin sağlamış olduğu imkânlardan istifade etmek için hakikî veya hükmi şahıslar şirket kurma yoluna giderler. Bazı hallerde, hatta, şirket kurma yolu kanuna karşı hile vasıtası

---

(2) Ansay, S. Ş., Hukuk Yargılama Usulleri, 114 vd. (Ankara 1960, 7 inci bası).

olarak da kullanılabilir (3). Bundan dolayı da gerektiğinde hükmî şahsiyet denilen varlığın «tülünü kaldırıp» arkasına saklanmış olan şahıslara bakmak, hakikî gayeyi tesbit ederek ona göre fiillere hukukî müeyyideleri tatbik etmek icap edecektir. Bu mahiyette ilgi çekici bir karar Vergiler Temyiz Komisyonu Umumi Heyeti tarafından verilmiştir (17.9.1958, E. 285, K. 334). Mesele 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu m. 66 ile ilgilidir ve bu maddenin 4 ncü bendinde zikredilen «iştirak hissesinin devri»ne taallük etmektedir. Vergi kanunlarının iştirak hissesini tarif etmemiş olması dolayısıyla Yüksek Heyet, Gelir Vergisi Kanununun 59, 60 ve 66 ncı maddelerini bir arada tatbik etmiş ve eshamlı şirketlerde hisse senetlerini, bunların dışında kalan şirketlerde ve komandit şirketlerde komandite ortakların şirket sermayesindeki hisselerini iştirak hissesi olarak kabul etmiştir. Fakat yapı kooperatifleri bakımından buna bir istisna yapılmıştır. Çünkü «yapı kooperatifi şirketleri bünyeleri, kuruluşları ve gayeleri bakımından diğerlerinden farklı bir mahiyet arz etmektedirler. Filhakika yapı kooperatifi ortakları şirkete sermaye hissesinden başka arsa, malzeme mübayaa-sı, inşaat masrafları ilâh... için yardım, ikraz, fon, iştirak payı ilâh... adlarda tevdiatta bulunmakta, kooperatifin bankalardan aldığı kredilerde ortakların şahsî, ailevî, medenî, malî durumları ve mesken sahibi olup olmamaları gibi bir çok faktörler de tesir icra etmektedir ki kooperatifin gayesinin tahakkukunda esasî rolü oynayan bu faktörlerin kooperatifin ortaklarının şirket sermayesine iştirak payı olarak kabulü caiz ve mümkün bulunmaktadır...».

«Bu sebeple yapı kooperatiflerinde ortakların kooperatifteki iştirak hisseleri ile sair hak ve vecibelerini devir ve tasfiye mukabilinde aldıkları bedeli, kanunda sarahat olmadıkça iştirak hissesinin devir bedeli olarak kabule imkân yoktur. Bunun aksi görüş, kooperatifin inşaatı ikmal, yani gayesine ulaşması dolayısıyla ortakların tesahüp ettikleri binayı da ortağın hissesi mukabili aldığı bir bedel saymak ve bunun üzerinden de vergi mükellefiyeti tesis etmek gibi bir netice de tevhit edebilir ki bu da kanun vazınının maksadının çok dışına çıkar».

---

(3) Meselâ vergi kaçaklığı yolu olarak. Bak. W. Friedmann, Tüzel Kişilik Nazariyeleri ve Tatbikat (Çev. Tuğrul Ansay, 15 ANK. HUK. FAK. DER. 50 - 66 (1958).

II — Şirketin idare ve temsili :

Şirketin idare ve temsili ile ve bu vazifeleri yüklenen şahıslarla ilgili pek çok karar mevcuttur :

A) İdare meclisi kararları :

Anonim şirketlerin idare ve temsili, esas mukavelede hilâfı kararlaştırılmamışsa idare meclisi tarafından yapılır (m. 317, ETK. 318). Yani prensip, idarecilerin meclis halinde toplanıp karar vermeleridir.

Umumî heyet tarafından kanuna veya esas mukaveleye aykırı olarak verilen kararların iptal ettirilebilmesi hususu TK. m. 381 ile halledilmesine rağmen (bak. aşa. III), idare meclisi kararlarının iptal ettirilebilip ettirilemeyeceği hususunda kanunda bir hüküm yoktur (Aynı boşluk eski TK. nunda da vardır). Türk hukukunda müdafaa edilen bir fikre göre burada hakikatte bir boşluk yoktur. Çünkü idare meclisi kararlarının iptali gerekmez. Eğer karar kanun veya esas mukavele hükümlerine muhalifse idare meclisi âzaları ETK. 332 (YTK. 336) vd. göre mesul olurlar (4). Halbuki Prof. Arslanlı, İsviçre doktrinine uygun olarak, bâtil kararlarda iptal hakkı tanır ve kanunun âmir vasıf taşıyan hükümlerine muhalif idare meclisi kararlarının butlanının alâkalılar tarafından tesbit ettirilebileceğini kabul eder (5). Ticaret Dairesi 7.10.1958 tarihinde verdiği kararında (E. 1696, K. 2321) bu görüşlerden ikincisine iltihak etmektedir. Hadisede kooperatif şirket ortaklarından biri idare meclisi kararı ile haksız olarak ortaklıktan ihraç edilmiştir (ETK. 494, YTK. 499). Ortak bu kararın iptalini talep etmiş ve mahkeme idare kurulunca «ittihaz olunan kararın iptaline ve kooperatifteki üyelik sıfatının sübutuna» karar vermiştir.

B) İdare meclisi azalarının ücretleri :

Ticaret Dairesinin 23.12.1958 tarihli kararı (E. 2429, K. 3147) idarecilerin haklarından olan ücret meselesine temas ve aynı zamanda ücretle ilgili hükümlerin dolayısıyla bertaraf edilemeyeceğini bahis mevzuu etmektedir.

(4) Hırş, Ticaret Hukuku Dersleri, 315, No 330 (1948).

(5) Arslanlı, II Anonim Şirketler 111 (İstanbul 1959).

İdarecilerin tâyin şekilleri (m. 317, ETK. 318), vazife, salâhiyet ve hakları Ticaret Kanununda gösterilmiştir. Aksine esas mukavelede bir hüküm konmamışsa idare meclisi azalarına her toplantı için bir ücret verilir (TK. 333, ETK. 331). Eğer esas mukaveleye, idare meclisi azalarına ücret verilmeyeceğine dair bir hüküm konmuşsa, idareciler ücrete müstehak olmazlar. Yani esas olan idare meclisi azalarının ücret talep edebileceğidir. Ücret verilmek istenmiyorsa bunun esas mukavelede gösterilmesi gerekir. İdareciler ile şirket arasındaki münasebet bir vekâlet münasebetine benzerse de (6), borçlar kanununa göre vekâlet akdi ücretsiz olduğu halde anonim şirketlerde idarecilik ücret istemeğe hak verir. Bu hak idarecilerden sonradan idare meclisi veya umumî heyet kararı ile geri alınmaz; geri alınabilmesi için esas mukavelenin de değiştirilmesi gerekir. Kanunun 333 üncü maddesi bu şekilde anlaşıldığı halde (7) Ticaret Dairesinin adı geçen 23.12.1958 tarihli kararı muhalif bir görüştedir denebilir. Kararda, vakıalar iyi bir şekilde aksettirilmemekle beraber, idare meclisi azalarına ücret verilemeyeceği hususunun umumî heyet ve idare meclisi kararı ile tesbit edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, temyiz mahkemesine göre esas mukavelenin tâdil edilmesine lüzum kalmadan umumî heyet kararı ile (belki de idare meclisi kararı da bulunmak şartı ile) idare meclisi âzalarının ücret hakkı kaldırılabilir. Fakat adı geçen karar esas itibarıyla bu mesele ile değil, bunun başka bir cephesi ile ilgilenmiştir. Şöyle ki, idare meclisi azalarının ücret hakkı kaldırıldığı takdirde bir idareciye şirket işlerinin idaresi ile ilgili başka bir iş verilirse, acaba bu idareci şirketten ücret talep edebilir mi? Yani ücreti men edici hüküm, dolayısıyla bertaraf edebilir mi?

İdare meclisi âzalarının vazifelerinin sahası gayet geniştir. Şirket namına şirket mevzuu ile ilgili her nev'i hukukî iş ve hukukî muameleleri icraya ve şirketin imzasını kullanmaya salâhiyetlidirler. Bu iş ve muameleler şirketin idare meclisi tarafından muhahas azalara veya idare meclisi âzası olmayan şahıslara bırakılmasa dahi bu vazifeler esas itibarıyla idare meclisi âzalarına aittir. Bundan dolayı da idare meclisi azalarına ücret verilmeyeceği esas kabul edilen şirketlerde idarecilere müdürlük veya muhahas

(6) Bak. : Arslanlı, II Anonim Şirketler, 113 vd.; Hırş, Ticaret Hukuku Dersleri s. 311, No: 326 (İst. 1948).

(7) Arslanlı, II Anonim Şirketler, 149.

azalık vazifeleri verildiği takdirde şu hususlara bakmak lâzımdır: Eğer idarecilerin müdür veya diğer bir sıfatla gördükleri vazifeler kendilerinin idareci sıfatı ile kanunen yapmakla mükellef oldukları vazifelerden ise ücrete müstehak değildirlir. 23.12.1958 tarihli Ticaret Dairesi kararında müddei, kendisine tevdi edilen umum müdürlük dolayısıyla yaptığı hizmetlerin karşılığını talep etmiş, temyiz mahkemesi ise müdüre «gördürülen vazifelerin dahi aslında idare meclisine ait vezaif cümlesinden» olduğu gerekçesi ile bu talebi reddetmiştir.

C) *Şirketin temsili :*

Anonim şirketin temsili şirketi ilgilendiren en önemli meselelerden birini teşkil etmektedir. Bu hususta eski Ticaret Kanunu zamanında mevcut olan gayri vazih duruma yeni Ticaret Kanunu'nun bir kristal berraklığı vermiş olduğu söylenemez. Bunun da başlıca sebebi İsviçre Borçlar Kanununun 717 nci maddesinden alınan 319 uncu maddedeki tercüme hatası ve 319 ile 342 inci maddelerde kullanılan «müdür» kelimesinin iki ayrı mânayı haiz olmasıdır. Temyiz Mahkemesi her iki meseleyi de doğrudan doğruya halledecek kararlar vermiştir.

1. Temsil salâhiyetinin bölünmesi : Eski Ticaret Kanunu zamanında olduğu gibi yeni Ticaret Kanunu'na göre de şirketin haricen temsili esas itibarıyla idare meclisine aittir (ETK 318, YTK 317).

a) Temsil salâhiyeti idare meclisine ait olmakla beraber esas mukaveleye konan bir kayıtla bu salâhiyet umumî heyet veya idare meclisinin vereceği bir kararla bir veya birkaç şahsa bırakılabilir. Esas mukavelede bir hüküm yoksa 317 inci madde tatbik olunacaktır. Yani bu takdirde temsil salâhiyeti idare meclisine ait olacaktır. 16.5.1958 tarihli Ticaret Dairesi kararı bunu bahis mevzuu etmektedir (E. 1294, K. 1364). Davada temsil salâhiyeti husumet ehliyeti bakımından ortaya çıkmıştır. Müddei davasını şirketin idare meclisi başkanı aleyhine açmıştır. Bidayet mahkemesi idare meclisi reisine, TK. m. 317 ye göre husumet teveccüh etmeyeceği gerekçesi ile davayı reddetmiştir. Temyiz Mahkemesi ise bu gibi hallerde şirket esas mukavelesine bakmak lâzım geldiğini, eğer temsil salâhiyeti idare meclisi reisine verilmedi ise ancak bu takdirde idare meclisi azalarına tebligat yapılmamış olması dola-

yısı ile davanın reddedilebileceğini bildirmiştir. Yukarıda da (I) belirttiğimiz gibi, anonim şirketler hükmî şahsiyeti haiz olduğundan husumet ehliyeti şirkettedir. Dava şirket aleyhine açılmak gerekir. Davanın tebliğ edilmesi ise tamamen ayrı bir meseledir ve Tebligât Kanunu'na tâbidir. Tebligât Kanunu (No 7201, tarih 11.2.1959) na göre hükmî şahıslarda tebliğat, salâhiyetli temsilcilerden birine yapılmalıdır. Kendilerine tebliğ yapılabilecek şahıslar herhangi bir sebeple mutad iş saatlerinde iş yerinde bulunmadıkları veya o sırada evrakı bizzat alamıyacak bir halde oldukları takdirde tebliğ orada hazır bulunan memur ve müstahdemlerden birine yapılabilir (m. 12 ve 13. Ansay, S. Ş., Hukuk Yargılama Usul-leri, 167, 7 inci baskı 1960) (8).

b) Temsil salâhiyetinin muhteva bakımından hudutları mutlaklıdır ve şirketin mevzuu ile tahdit edilmiştir; bu hudutlar dahilinde temsil salâhiyetinin daraltılması caiz değildir. Bunu bahis konusu eden yeni TK. m. 319 II esas mukavele ile temsil salâhiyetinin hepsinin veya bazılarının idare meclisi azaları arasında bölünebileceğini veya müdürlere bırakılabileceğini mümkün kılar mahiyettedir. Bu hüküm temsil salâhiyetinin tahdidinin üçüncü şahıslara karşı muteber olmayacağını bildiren 321/II ye muhalif olduğu gibi, 319 uncu maddenin aslı olan İsv. BK. m. 717 II nin de hatalı bir tercümesidir. Madde 717 ye göre taksim ancak şirket işlerinin idaresinde caiz olup, temsil bakımından taksim caiz değildir (9). Hal böyle iken, yani gerek eski TK. ve gerekse yeni TK. na göre temsil salâhiyetinin bir kısmının bir şahsa, diğer bir kısmının ise başka bir şahsa verilmesi kanunen mümkün olmazken 12.6. 1958 tarihli karar (E. 1318, K. 1618, ETK. ile ilgilidir) bu neticeye muhalif mahiyette gözükmektedir. Bu karar Ticaret Dairesinin daha evvel 28.1.1958 tarihinde vermiş olduğu kararın (E. 3568 K. 237, 9 TAT. YAR. KAR. 2677 (1958)) tashihiinin talep edilmesi üzerine verilmiştir. Hadisede şirketin müdür vekili «A» ile ticaret şefi «B» ye idare meclisinin kararı ile, imâlâta müteallik taahhüt işlerinde ancak onbin liraya kadar salâhiyet verilmiş olup faz-

(8) Pasif temsil yetkisi bakımından bk. Arslanlı, II Anonim Şirketler 123 ve Arslanlı, Kollektif ve Komandit Şirketler 321 vd. (İstanbul 1960).

(9) Bk. İsviçre Borçlar Kanunu Kısım III - IV ve Haksız Rekabete Dair Federal Kanun. Terc. Halûk Tandoğan (Ankara 1958).

lası için idare meclisinin kararının gerekeceği bildirilmiştir (İdare meclisinin bu kararı neşir ve ilân olunmamıştır). Tahdide rağmen adı geçen şahıslar onbin liranın üstünde taahhüt altına girmişlerdir. Yapılan taahhüt anlaşmasından şirket zarar gördüğünden salâhiyet hudutları dışında yapılan muamelelerden mütevellit zararın tazminini temsilcilerden talep etmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Türk hukukunda kabul edilen prensip şirket mevzuu dahilinde temsilcilerin temsil salâhiyetlerinin muhtevasının tahdit edilemeyeceğidir. Temsil salâhiyetini tahdit eden idare meclisi kararları tescil ve ilân edilse dahi durum değişmez (m. 321 II ve IV). Bu sebepten 28.1.958 ve 12.6.958 tarihli kararlarda söylendiği üzere «temsilcilerin salâhiyetlerini tahdit eder mahiyetteki idare meclisi kararı, tescil ve ilân edilmediğinden iyi niyet sahibi üçüncü şahısları ilzam edemez» şeklindeki ifade YTK. muvacehesinde müdafaa edilemez. Çünkü yeni Kanuna göre tescil ve ilân keyfiyeti bizatihî üçüncü şahısların tahdide vakıf olduklarını ifade etmez. Bunun ayrıca müsbet olarak tesbit edilmesi gerekir.

Bu kaideye, yani temsil salâhiyetinin muhteva bakımından tahdit edilememesi kaidesine yeni Ticaret Kanunu bazı istisnalar getirmiştir. Meselâ idarecilerin temsil salâhiyeti merkezin veya şubenin işlerine hasronulabilir (m. 321 II). İdare salâhiyeti esas mukavele ile bir veya bir kaç idareciye bırakılabileceği gibi, esas mukavelelenin verdiği salâhiyete binaen temsil salâhiyeti umumî heyet veya idare meclisi tarafından bir veya bir kaç şahsa terhis edilebilir. Anonim şirket adına yapılacak muamelelerin muteber olması için kaç imzanın bulunması gerektiği hususunun esas mukavele ile tesbit edilmesi mümkündür (aksine esas mukavelede hüküm yoksa temsil salâhiyetini haiz iki kişinin imzası yeter, m. 321 III). Yahut şirketle yapılan hizmet mukavelesinin mahiyetinden doğan bir tadil de bulunabilir. Meselâ tâyin edilen ticarî vekilin salâhiyeti hududu, veznedarın salâhiyeti hududundan farklıdır.

Şirket mevzuu dahilinde temsilcilerin temsil salâhiyetinin muhteva itibariyle tahdit edilemeyeceği hakkında 321. maddenin koyduğu prensibe bir başka istisna daha mevcuttur. Eğer Ticaret Kanununda veya diğer kanunlarda mevcut bir hususî hüküm ile tahdit yapılmışsa bu tahdit muteber olur. Bu çeşit tahdit-

ler Ticaret Kanununda (10) ve Bankalar Kanunun'da vardır (11). 27.5.1958 tarihli Ticaret Dairesi kararı (E. 838, K. 1482) 3633 numaralı Devlet Deniz Yolları ve Limanları İşletmesi Kanununda (12) mevcut tahdit edici bir hüküm ile ilgilidir. Gerçekten bu Kanun'un 8 nci maddesi ve Levazım İşleri Talimatnamesine göre İşletmenin onbin liradan yukarı işlere dair itihaz edeceği kararların muteber olması için Maliye Vekili'nin tasdiki gerekir. Hadisede bu tasdik alınmadığından Temyiz Mahkemesi yapılan mukavelenin muteber olmadığı neticesine varmıştır.

17.11.1959 tarihli pek yeni bir kararında Ticaret Dairesi (13) meseleyi daha umumî bir şekilde ele almak fırsatını bulmuştur. Hadise kısaca şudur : Et ve Balık Kurumu Umum Müdürlüğü ile üçüncü şahıs «Ü» arasında yapılan 9000 adet koyun satın almağa müteallik mukavelenamenin temini zımında Raybank Türk Anonim Şirketi'nden teminat mektubu alınmıştır. Satıcı borcunu yerine getirmedigi için Kurum akdi feshetmiş ve bankadan parayı talep etmiştir. Hadisenin vukubulduğu tarihte yürürlükte bulunan Bankalar Kanunu'na göre (Kanun No. 2999) hakikî veya hükmî bir şahsa verilecek nakit, mal, kefalet ve teminat şekil ve mahiyetinde veya herhangi bir şekil ve surette, yekûnu tediye edilmiş sermayenin yüzde onunu geçmeyen ve 25 bin liradan az olan krediler, banka esas mukavelesinin ve dahilî nizamnamesinin koyduğu şartlar içinde banka umum müdürlüğünce veya kendilerine verilen salâhiyet dahilinde şube müdürlüklerince açılır. 25 binden fazla ve 200 bin liradan az olan krediler banka umum müdürlüğünün yazılı teklifi ve idare komitesinin kararı ile, 200 bin lirayı geçen krediler ise umum müdürün yazılı teklifi üzerine münhasıran idare meclisinin kararı ile açılır (m. 20). Yeni Bankalar Kanunu'nun (Kanun No 7129) 44. maddesi de aynı esası tekrarlamıştır. Bu maddenin konuş sebebi âmme intizamı mülâhazası ile izah edildiğinden Temyiz Mahkemesine göre kanundaki hükümlerin hilâfına mukavele yapmak caiz değildir. Tahditler «kanunda yer aldıklarına göre bankalarca ve bunlarla muamelede bulunan üçüncü şahıslarca bi-

(10) Arslanlı, II Anonim Şirketler, 135.

(11) Bankalar K. m. 44. T. Ansay, Anonim Şirketlerde Ehliyet meselesi 81 - 97 (Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1958).

(12) 20 Düstur 1131, 16 Haziran 1939.

(13) 17 ANK. BAR. DER. 40 (1960) ve Aziz Barıkan notu s. 42 - 44.

lindiği ve bilinmesi lâzım geldiği mefruzdur. Borçlar Kanununun 20 nci maddesinde tasrih edildiği gibi mevzuu gayri mümkün veya gayri muhik veyahut ahlâk ve âdaba, kanunun kati emrine mugayir akitler batıldır» (14). Aynı neticeye, zannımızca, ehliyet hudutları dışında yapılmış olan muamele bulunması dolayısı ile de varlabilirdi.

Ancak bu gibi hallerde akdin tamamen bâtil olmayacağı hususunda yeni Ticaret Kanunu madde 1466 bir hüküm koymuştur. Maddeye göre kanunun kabul ettiği «en yüksek haddi aşan mukaveleler, en yüksek had üzerinden yapılmış sayılır ve bu hadden fazla olan edalar, hata ile yapılmış olmasa dahi geri alınır. Bu hallerde Borçlar Kanununun 20 nci maddesinin son fıkrası tatbik olunmaz». Bu hüküm muvacehesinde Ticaret Dairesi bankanın teminat mektuplarını tamamen hükümsüz saymamış, ancak şubelerin azamî salâhiyetini teşkil eden 25.000 liralık kısmı muteber sayarak fazlasını bâtil addetmiştir (15). Mamafih İc. ve İf. D., m. 44 deki tahdidin iç münasebete taallük ettiği, dolayısı ile hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara ileri sürülemeyeceği görüşündedir. 19.12.1959 E. 6783, K. 7625 (F. Erem, Bankalar Kanunu Şerhi (Ank. 1960) s. 75 de neşredilmiştir).

Şirketin kanunî temsilcilerinin temsil salâhiyetinin hududu hakkında madde 321'deki kaideye rağmen yapılan tahditlerin hukuکی neticesini şu şekilde hülâsa etmek kabildir: *Tahdit şirket ile temsilciler bakımından muteberdir, üçüncü şahıslar bakımından muteber değildir.* Bu sebepten yapılan muameleler ile şirket bağıdır. Fakat şirket bu muameleleri salâhiyet hudutları dışında yapan temsilciler aleyhine dava açabilir. Nitekim 28.1.1958 tarihli Ticaret Dairesi kararında (yuk. bak.) ve aynı hadise ile ilgili tashihi karar talebine cevaben aynı dairenin 12.6.958 tarihinde verdiği karar (yuk. bak.) da belirtildiği gibi temsilcinin tahdit edilmiş salâhiyet hudutları dışında akit yapması halinde şirketin «akdi tanımaması hukuken mümkün değildir. Davalıların salâhiyetleri hududunu aşan hareketlerinin netayici ile sorumlu tutulmaları hakkında alınmış bir karar bulunmadığı gibi tevlit ettikleri zarardan zimnen dahi olsun feragati mutazammın bir muamele de sebkat etmiş değildir. Binaenaleyh davalılardan her birinin va-

(14) Aynı fikir A. Barıkan s. 43.

(15) Aynı fikir, Aziz Barıkan s. 44.

zife ve salâhiyetleri hududunu aşan hareketlerinden mütehassıl bir zararın mevcudiyeti tahakkuk ederse bununla sorumlu tutulmaları zaruridir».

Acaba şirket temsil salâhiyeti olmayan bir şahıs tarafından şirketin mevzuu hudutları dahilinde yapılan muamelelere şirket sonradan icazet verebilir mi? Bu mesele 16.12.1958 tarihli Ticaret Dairesi kararında bahis konusu edilmiştir. Tahdit edilmiş bir temsil salâhiyetini tecavüz ederek üçüncü şahıslarla şirket namına şirket temsilcileri tarafından muamelelere girişilmesi halinde hukukî problemin halli basittir. Çünkü esasen şirket, biraz evvel verilen izahata ve temyiz kararlarına göre, yapılan muamele ile bağılıdır. Verilen icazet sadece şirket ile temsilci arasındaki hukukî duruma taallük eder (16). Halbuki hiç temsil salâhiyeti olmayan bir şahıs tarafından şirket namına mevzu hudutları dahilinde muameleler yapılması halinde durum farklıdır. Çünkü bu suretle kanunun koymuş olduğu esaslı bir prensipten, yani temsil salâhiyetinin muhtevası tahdit edilemez prensibinden uzaklaşmıştır denebilir. Gerçekten, bu suretle muhtelif mevzularda muhtelif şahıslar şirket namına muamelelere girişebilirler ve şirket de sonradan bu muameleleri tasvip ederek dolayısıyla temsil salâhiyetinin muhtevasını tahdit etmiş olabilir. Fakat bunun tamamen aksinin mütalâası da mümkündür. Yani prensip bertaraf edilmiş olmaz. Çünkü şirket temsil salâhiyetini haiz olmayan şahıslar tarafından yapılan muameleler ile bağılı değildir. İster icazat verir, isterse vermez. Burada üçüncü şahısların menfaatlerinin tehlikeye girmesi bahis mevzuu değildir. Temyiz mahkemesinin bu nevi icazetlere cevaz verdiğini başka bir vesile ile bildirmiştim (17).

Şirketin maksat ve mevzuu hudutları dışında yapılan muamelelere icazet verilebilip verilemeyeceği meselesi başka bir meseledir. Bu doğrudan doğruya *ultra vires* muameleler sahasını ilgilendirmektedir. Türk hukuk doktrininde müdafaa edilen prensibe göre *ultra-vires* muameleler muteber değildir. Yeni Ticaret Kanunu

(16) Bk. ayrıca, 14 ANK. BAR. DER. s. 152 (1957), Aziz Barıkan tarafından Tic. D. nin 2.10.1956 tarih ve 4974 No. lu karar hakkında yazdığı not.

(17) 1957 tarih ve 2543 No. lu karar. T. Ansay, Yeni Ticaret Kanunu ve Temyiz Mahkemesinin Kararları, 15 ANK. BAR. DER., s. 360 ve 373 (1958).

zamanında da aynı görüş müdafaa edilebilir (18). Mamafih Temyiz Mahkemesinin 25.3.1958 tarihli kararı (E. 358, K. 837) başka bir görüşte gibidir. Hadisede Türkiye Eski Muharipler Bankası Anonim Şirketi'nin idare meclisi azası ve murahhas azası bulunan temsilcisi bankacılık meslekî faaliyetleri dışında muamelelere girişmiştir. Bu muamelelerden bir zarar doğmuş ve bunun tazminini banka talep etmiştir. Muameleler bankanın ehliyet hudutları dışında olduğundan bankayı bağlayamaması ve bundan da bankaya bir zarar gelmemesi gerekirdi. Üçüncü şahıslara karşı temsilci yalnız başına mesul olmalı idi. Halbuki, kararda yazılı olduğu üzere, temsilci umumî heyette «şu zararı tekrar huzurunuzda kabul ediyorum» dediği için Ticaret Dairesi temsilcinin tazminatla mükellef olması gerektiği neticesine varmıştır. İtiraf etmek lâzımdır ki pek kısa olan temyiz kararı mahkemenin gerçekten *ultra - vires* muameleleri muteber sayıp saymadığı hakkında kat'i bir fikir elde etmemize mani olmaktadır.

D) *İdareciler aleyhine mesuliyet davası* : İdareciler aleyhine mesuliyet dâvası ETK. m. 332 vd.nda tanzim edilmişti. Aynı hükümler ufak tefek farklar ile TK. m. 336 vd. na nakledilmiştir. Yapılan değişiklikler (matlaplar konması, kuruluştan doğan mesuliyet hükümlerine atıf yapılması, vs.) ehemmiyetsiz gibi görünmelerine rağmen, neticeleri bakımından iki kanun arasında pek büyük farkların ortaya çıkmasına sebep olacak mahiyettedir (19). İdareciler aleyhine mesuliyet dâvası ile ilgili hükümler müdürlere de tatbik edilir (ETK. 338, YTK. 342, Tic. D. 28.1.1958).

Temyiz Mahkemesi, idareciler aleyhine açılacak mesuliyet davaları ile ilgili olmak üzere başlıca şu meselelere temas etmiştir :

1) İdareciler aleyhine mesuliyet davası şerikler, üçüncü şahıslar ve bir de şirket tarafından açılabilir (ETK. 332 ve 337, YTK. 336, 341). Şirket tarafından dava açılmasına şirket umumî heyeti karar verir. Şirket namına dava açmaya esas itibariyle idareciler salâhiyetlidirler. Nitekim 18.2.1958 tarihli kararda idareciler aleyhine mesuliyet davasını İçişleri Bakanlığı Kooperatifi hükmi şahsiyeti

(18) Arslanlı, I, Anonim Şirketler, s. 13 İstanbul (1959).

(19) Anonim Şirketler hukukunda azınlığın himayesi vasıtası olarak idareciler aleyhine mesuliyet dâvası, Doçentlik tezi 1957, (basılmamıştır) ve Arslanlı, II. Anonim Şirketler, s. 155 vd..

namına idare meclisi vekili açmıştır (E. 14, K. 407). Fakat ETK 337 (YTK 341)ye göre, azınlığın arzusu ile açılan davalar idareciler aleyhine açıldığından bu gibi dâvalarda şirketi temsil salâhiyeti m. 337 ile murakıplara da verilmiştir. 6.6.1958 tarihli Ticaret Dairesi kararı (E. 1157, K. 1576) idareciler aleyhine şirket tarafından açılacak davalarda murakıpların temsil salâhiyeti olduğunu tekrarlamıştır. Halbuki bidayet mahkemesi kanununun bu 337 nci maddesini nazara almadığı gibi umumî heyet kararı ile de murakıpların şirket adına dava açamayacağı görüşünü izhar etmişti.

ETK. 337 ile ilgili bu kararın yeni TK. bakımından muteber olması icabeder. Çünkü YTK. m. 341 murakıpların dava açabilmesi bakımından ETK. 337'den farklı değildir.

2) Anonim şirketlerde idareciler aleyhine açılan mesuliyet davasının hukukî mahiyeti hakkında muhtelif görüşler ileri sürülebilir. Bunun akitten mütevellit bir mesuliyet davası olduğunu iddia edenler olduğu gibi bir haksız fiil davası olduğu görüşünde bulunanlar da vardır. Fakat kanundan doğan bir mesuliyet hali görenler ekseriyettedir. Her üç görüşe göre de mesuliyet davasının açılabilmesi için bazı şartların bulunması gerekir. Bunlardan birincisi kusurlu harekettir (20). ETK. nunda bu hususta idare meclisi azaları «gerek kanunun, gerek şirket mukavelenamesinin kendilerine tahmil ettiği vezaifin tamamen ifa edilmemesinden dolayı şürekâya ve üçüncü şahıslara karşı müteselsilen mesuldürler» demektedir. Madde 326 ise «meclisi idare azası kendi işleri için mütad olan dikkat ve basireti şirket işlerinde dahi ibraz ve sarfa mecburdurlar» şeklinde umumî ve sübjektif bir kıstas koymuştur. Şirket temsilcilerinin kusurlu işlemleri dolayısıyla tazminata hükmedilirken nihaî olarak hâkim takdir hakkını kullanacaktır. Bu hususta başka memleketlerdeki mahkemeler daha ziyade idareciler lehine hareket etmektedirler. Çünkü idarî kararlarda kusurun mevcut olup olmadığı hakkında kati bir değer yargısında bulunmak pek ender mümkün olabilmektedir. Ticaret Dairesinin 28.1.1958 tarihli kararı (20 a) bu hususla ilgilidir. Karara mesnet olan hadise şudur : Demir ve Tahta Fabrikaları A. Ş. müdür vekili ile ticaret şefi şirketin idare meclisi kararı ile imalata müteallik taahhüt işlerinde onbin liraya kadar sa-

(20) Bazı hallerde kusursuz mesuliyet, bk. Arslanlı, II Anonim Şirketler. s. 157.

(20 a) 9 TAT. YAR. KAR. 2677 (1958).

lâhiyetli kılınmalarına rağmen Millî Müdafaa Vekâletince açılan sedye imali münakasasına iştirak etmişler ve bu taahhütten şirket zarara uğramıştır.

Temyiz mahkemesi, bir kere, şirket temsilcilerinin salâhiyetlerini tecavüz etmelerini başlı başına bir kusurlu hareket olarak kabul etmiştir. Bundan dolayı da davalılardan her birinin vazife ve salâhiyetleri hudutlarını aşan hareketlerinden mütehasıl bir zararın mevcudiyeti tahakkuk ederse bununla sorumlu tutulmaları zaruridir, demiştir.

Diğer taraftan, ortada haksız ve kusurlu bir hareket de bulunduğundan, temsilcilerin gerek umumî hükümlere, gerekse TK. hükümlerine göre (ETK. 332/5) mesul tutulmaları lâzım geldiği görüşü izhar edilmiştir. Mahkemeye göre davalılar piyasa imkânlarını göz önünde tutmadan, maliyet fiyatlarını esaslı şekilde incelemeyen, fennî şartnamesine uygun şekilde imali imkânı kalmamış bir işi taahhüt etmişlerdir. Bu hususta bidayet mahkemesi bilhassa idare meclisi azalarının şahadetlerine dayanarak temsilcilerin kusurlu olduklarına karar vermiştir. Temyiz Mahkemesi ise bilirkişilere de başvurulmasını istemiştir. Yeni Kanun muvacehesinde Temyiz Mahkemesinin bu tatbik tarzını değiştireceği tahmin edilmez.

İdare meclisi azalarının sorumlulukları ile ilgili olmak üzere şirket esas mukavelesine de hükümler konabilir. Meselâ 18.2.1958 tarihli Ticaret Dairesi kararına (E. 14, K. 407) mesnet teşkil eden hadisede kooperatif esas mukavelesinin 33 ncü maddesinde idare meclisinin «kooperatif işlerinin iyi görülmesinden, defterler ve hesapların düzgün tutulmasından, kayıtların doğruluğundan, memurların istenildiği şekilde iş görmelerinden, kooperatif malları ile paralarının tehlikesizce saklanmasından genel kurula karşı sorumlu» olduğu yazılmıştır. Buna dayanarak da Yüksek Mahkeme idare meclisi âzalarının (yed'i emanetlerine tevdi edilen paraların ziyal halinde», bu azaların zararı tazmin etmekle mükellef olduklarına karar vermiştir.

İdarecilerin mesuliyeti esas itibarile müteselsil bir mesuliyettir (ETK. 332, YTK. 336). Mamafih idare meclisi azaları, şirket muamelelerinin icraya taallük eden kısmının ifası ile mükellef olan müdürlerin kusurlu hareketlerinden mesul değildirler (ETK. 338, 339, YTK. 342, 346), 28.1.1958 tarihli kararda kendilerine şirket muamelelerinin icra safhasına taallük eden kısmının ifası bırakılan müdür vekili ile ticaret şefinin kusurlu hareketleri bahis konusu-

dur. Bundan dolayı da idareciler müteselsilen mesul kılınmamışlardır. (18.2.1958 tarihli kararda da müteselsil mesuliyet esas bakımından olmasa bile şekil bakımından reddedilmiştir. Çünkü mahkeme ilâmı tazminatın idare meclisi azalarından mütesaviyen alınmasına âmirdi ve karara bu noktadan itiraz edilmediği halde başka sebepten bozma üzerine mahkeme müteselsil mesuliyet esasını kabul etmişti. Fakat Ticaret Dairesi «bu husus yeniden tetkikat ve muhakemat icrasına gerektirmedikinden» müteselsil mesuliyeti kabul etmemiştir).

3) İdareciler aleyhine açılacak mesuliyet davasında ETK. m. 336, sadece şerikler ve üçüncü şahıslar tarafından idareciler aleyhine açılacak mesuliyet davalarında müruruzaman müddetini tâyin etmişti. Şirket tarafından açılacak davanın müruruzaman müddeti hakkında sarahat yoktu. Ticaret Dairesi 5.4.1958 tarihli kararında (E. 172, K. 1016) meseleyi 2836 sayılı kanuna tâbi tarım kredi kooperatifleri bakımından ele almıştır. Bu kooperatifler Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere müteallik hükümlerine ve Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu'na tâbidirler. Şirket tarafından idareciler aleyhine açılacak dâvalarda müruruzaman hakkında TK. nunda hüküm bulunmadığı gibi Tarım Kredi Kooperatifleri Kanununda da bir hüküm mevcut değildir. Adı geçen kanun m. 28'e göre ETK. m. 483, 501 ve 502 (YTK. 490, 492, 495) bu şirketlere tatbik olunmazlar. Temyiz mahkemesi, «idare meclisi reisi ve üyesi olan davalılarla kooperatif arasındaki münasebet ve hadisenin mahiyeti itibarile davaya haksız fiil ve iktisaba müteallik zaman aşımı müddetinin uygulanmasına imkân yoktur» diyerek BK. m. 125'e kıyasen 10 yıllık zaman aşımı müddetini kabul etmiştir. Aynı daire 27.11.1958 tarihli (E. 3038, K. 2861), yine Tarım Kredi Kooperatifleri ile ilgili başka bir kararında da bidayet mahkemesinin, Borçlar Kanununun 60 ıncı maddesindeki, itiladan itibaren bir senelik zaman aşımının tatbik edilmesi gerekeceği şeklindeki kararını bozmuş ve 5.4.1958 tarihli kararındaki gerekçe ile 10 yıllık zaman aşımını müddetini tatbik etmiştir (21).

Her iki kararda da Ticaret Dairesi'nin yanlış olduğunu zannettiğimiz husus şudur: ETK. 336'daki zaman aşımı müddeti şeriklerin ve üçüncü şahısların açacağı dava hakkındadır. Şirket tarafından aç-

(21) Ayrıca bak. 11.9.1958 tarihli karar, I HUK. POS. (1958) ve 13 Türk İçt. Külliyyatı 327 (1958).

lacak dava hakkında esasen ETK. nunda da bir hüküm yoktur. Bundan dolayı da Tarım Kredi Kooperatifleri müdür ve idare meclisi âzaları aleyhindeki davalara m. 336 tatbik edilemez demek doğru değildir. Alelâde kooperatiflerdeki müdür ve idare meclisi âzaları aleyhinde dahi 5 senelik zamanaşımı müddeti tatbik edilmez (22). Gerçekten, bu boşluk görülerek «Türk Ticaret Kanununun Meriyet ve Tatbik Şekli Hakkında Kanun» madde 41 II c ile Borçlar Kanunu m. 126'ya yeni bir fıkra eklenmiş ve şirket tarafından açılan davalar 5 yıllık zamanaşımına tâbi tutulmuştur (23).

4) Ticaret Dairesinin 28.1.1958 tarihli kararında bahis mevzuu ettiği mesele biraz evvel bahsetmiş olduğumuz zamanaşımı meselesi ile ilgilidir. Bir yandan idareciler aleyhine açılacak davalar 10 senelik (BK. 126 IV'e göre 5 senelik) zamanaşımına tâbi olur denmekte, diğer taraftan da ETK. m. 379 (YTK. 379) ile «ibra» müessesesi kabul edilmektedir. İdare meclisi âzaları umumî heyet tarafından verilen ibra kararı ile mesuliyetten beri kılınabilirler mi? Yani zamanaşımı hakkındaki hükümlerin rolü ibra ile bertaraf edilebilir mi? Temyiz mahkemesi bu iki müessese arasındaki münasebeti adı geçen kararda şu şekilde telif etmiştir: «İdare Meclisi azaları ile müdürlerin ibra edilmiş sayılmamaları bilânçoda bazı cihetlerin meskut bırakılması yahut bilânçonun şirketin vaziyeti hakikiyesinin tezahürüne mani olacak yanlış bir takım kayıtları ihtiva etmesi şartına bağlıdır». Bunun için de şirketin hakiki durumunun şirket bilânçosuna aksettirilip ettirilmediği bir bilirkişi vasıtası ile tesbit ettirilmeli ve buna göre bir karar verilmelidir (24).

III — Umumi heyet kararlarının iptali :

Anonim şirketlerde azınlığa tanınan himaye yollarından birisi umumî heyet tarafından verilen kararların iptal ettirilmesi imkânı-

(22) Bak. Arslanlı, II Anonim Şirketler 180.

(23) Fakat bk. Arslanlı, a. g. e., s. 180.

(24) Limited şirketler ile ilgili bir kararda tasfiye memurları aleyhine açılan tazminat dâvası, hissedarların ibra kararı vermiş olmaları dolayısıyla, reddedilmiştir, ETK. 511, Tic. D. 6.11.1958, E. 2866, K. 2657, ayrıca aşa. tasfiye memurlarının mesuliyetine bak.

dır. Umumî heyet kararları esas itibariyle mutlak butlan ile muallel kararlar ve iptali kabil kararlar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Ayrıca keenlemyekûn kararlar da mevcuttur. TK. m. 381 iptali kabil kararlardan bahsetmiştir Bu kararlar aleyhine ilgili şahıslar tarafından kanundaki şartlara göre iptal davası açılabilir. Mutlak butlan ile muallel kararlarda âmmenin menfaati bariz olduğundan bu gibi halleri hâkim resen nazara alır.

Umumî heyet kararlarının iptal edilebilmesi idareciler aleyhine açılacak mesuliyet davası ile ilgilidir de. Çünkü idarecilerin, ekseriyeti teşkil eden hissedarlar tarafından ibra edilmesi halinde diğer şerikler umumî heyet kararını iptal ettirerek idareciler aleyhine mesuliyet davası açmak imkânını elde edebilirler.

Umumî heyet kararlarının iptali ile ilgili eski Ticaret Kanunu hükümleri hemen aynen yeni Ticaret Kanununa nakledilmiştir.

A. Bazı hallerde kararlar keenlemyekûndur. Yani ortada muteber bir karar mevcut değildir. TK. m. 378 (ETK. 377) e göre umumî heyette verilen kararların muteber olması için toplantılarda Ticaret Vekâletinden bir komiser bulunmalı ve zabıtları reyini kullanan pay sahipleri ile birlikte imza etmelidir (m. 297). Tatbikatta zabıtların hemen temize çekilip hissedarlara imzalatılması mümkün olmadığından reye iştirak edenler tarafından bu hususta riyaset makamına imza salâhiyeti verilmektedir. Böyle bir salâhiyet verilmeden alınan umumî heyet kararının hukukî durumunu Ticaret Dairesi 31.10.1958 tarihli kararında (E. 2802, K. 2588) ele almıştır. Olayda davacılar, umumî heyet tarafından verilen karar (kooperatif) şirket esas mukavelesine aykırı olduğu için, bu kararın iptalini istemişlerdi. Halbuki mahkeme, umumî heyet toplantısına ait zaptın bütün üyelere imzalatılması lâzım gelirken sadece kongre divanına imzalatılması dolayısıyla umumî heyet kararını keenlemyekûn saymıştır. Ticaret Dairesi de Ticaret Kanununun «297 ve 378 nci maddeleri hükümlerine göre adı ve fevkalâde heyet kararlarının muteber olması için komiserden başka reylerini kullanan pay sahiplerinin zabıtları imza etmiş olmaları şarttır» demiş ve hadisede umumî heyet kararını ihtiva eden zabtı sadece komiser, umumî heyet reisi ve iki kâtip imzaladığından bidayet mahkemesinin kararını tasdik etmiştir (25). Kararda sarahat olma-

(25) Aynı mealde Tem. H. U. H., 6.2.1957 t. ve E. 50, K. 20 sayılı kararı, H. Halis Sungur, II Türk Ticaret Kanunu Şerhi, m. 381 no. 156, s. 248 (İst. 1959).

makla beraber, muteber olmama halinin mahkeme tarafından re- sen nazara alınmış olduğu anlaşılmaktadır. Karar, imza salâhiyeti- nin hissedarlar tarafından başkanlık divanına verilmesi halinde Temyiz Mahkemesinin umumî heyet kararını muteber sayıp say- mayacağı hakkında da bir sarahatı ihtiva etmemektedir.

B. Kabili iptal kararları YTK m. 381, kanun ve esas mukavele hükümlerine ve afakî iyi niyet esaslarına aykırı umumî heyet ka- rarları olmak üzere düzenlemiştir. Kanuna aykırı kararlar umumi- yetle esas mukaveleye de aykırı olurlar. Çünkü esas mukaveleler kanunun hükümlerine uygun bir şekilde hazırlanmak icap eder. Yargıtay Ticaret Dairesi kanun ve esas mukaveleye aykırı birkaç umumi heyet kararı ile meşgul olmuştur.

Ticaret Dairesinin 28.1.1958 tarihli kararında (E. 3830, K. 386) davacı T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü, davalı Emlâk Kre- di Bankasının hissedarıdır. Emlâk Kredi Bankası hisse senedi ihraç etmiş ve bu senetlerin damga resmi bedeli taazzuv masraflarından addedilerek umumî heyet tarafından verilen bir kararla diğer se- neler masraflarına aktarılmıştır. Gerçekten, eski TK. m. 328 (cüm- le 3) e göre «iptidâî tesisat. için şirket mukavelenamesinde veya heyeti umumiye kararında muayyen olan taazzuv masarifi azamî olarak beş seneye taksim olunabilir». Halbuki hissedarlardan T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü umumî heyet tarafından verilen kararın Damga Resmi Kanunu m. 25'e muhalif olduğunu, eski TK. m. 328'e göre şirketin tesis ve idaresi için yapılan masrafların se- neî hesabiye masraflarına ithali lâzım geldiğini iddia etmiş ve umu- mî heyet kararının bu kısmının iptalini talep etmiştir. Bidayet mah- kemesi talebi kabul ve iptale karar vermiştir. Temyiz Mahkemesi de bunu tasdik etmiştir. Bu suretle damga resmi masraflarının he- sap yılı masraflarına ithal olunması esası kabul edilmiştir.

Yeni TK. m. 459 bu hususta damga resmi masraflarının azamî olarak beş seneye taksim edilebileceğini sarahaten belirtmiş bu- lunmaktadır (bak İBK. m. 664).

27.2.1958 tarihli kararında (E. 512, K. 566) (26) Ticaret Dai- resini nisap mevcut olmadan verilen umumî heyet kararının şerik- lardan biri tarafından iptal davası yolu ile bozulabileceğini bil-

(26) 9 TAT. YAR. KAR. 2759 (s. 107 - 103) ve 13 Türk İçt. Külliyyatı 327 (1958).

dirmiştir (olayda nisap bulunmadan ortaklardan biri hakkında ihraç kararı alınmıştır). Diğer bir hadisede (11.9.1958, E. 2165, K. 2038) davacı, umumî heyet kararının şirket esas mukavelesinde gösterilmiş olan nisaba uyulmadan verildiğini, gündeme aykırı hareket edilmiş olduğunu ve verilen kararın hüsnüniyet kaidelerine aykırı olması dolayısıyla iptalini talep etmişti. Temyiz Mahkemesi kararı, esas mukavelede göstermiş olduğu nisaba riayet edilmemiş olması dolayısıyla bozdu.

Hissedarlardan birinin toplantıya davet edilmemesi de verilmiş olan kararın iptali için bir sebep teşkil eder. Hissedarların toplantıya davet edilmemesi bilhassa hisselerin devredilmesi veya hisselerin şirketten ihraç edilmesi hallerinde kendini gösterir. 27.2.1958 tarihli kararda (Yuk. bak.) hadise şöyle cereyan etmiştir: Hissedarlardan biri idare meclisi kararı ile şirketten çıkarılmış, keyfiyet umumî heyet tarafından tasdik edilmiştir. Çıkarılan hissedar bu umumî heyet kararı aleyhine iptal davası açmıştır. Bu dava görülürken şirketin fevkalâde umumî heyet toplantısı yapılmış ve ihraç edilen hissedar bu toplantıya davet edilmemiştir. Halbuki bu arada ihraç edilen hissedar iptal davasını kazanmış ve ihraç kararı hükümsüz kalmıştır. Mahkeme kararına dayanarak hissedar, TK. m. 370 (YTK. 368) deki davet şartına riayet edilmemesi dolayısıyla yeni kararın da iptalini talep etmiştir. Ticaret Dairesi umumî heyet kararının *feshedilmesi* gerektiği neticesine varmıştır.

7.10.1958 tarihli kararda (E. 2521, K. 2317) şirket hissedarlarından biri şirketteki payını bir üçüncü şahsa devretmiştir. Bu devir keyfiyetine şirketçe muvafakat edilmesine rağmen sonradan yapılan ve yeni hisselerin davet edilmediği bir toplantıda kendisinin şirketten ihracına karar verilmiştir. Yeni giren hissedar bu kararın iptalini talep etmiş ve talebi temyiz mahkemesi tarafından kabul edilmiştir. Ticaret Dairesi'nin daha eski (21.3.1958, E. 650, K. 824) bir kararı da aynı mealdedir.

Esas mukavele hükümlerine muhalif hareket etmek de umumî heyet tarafından verilmiş olan kararların iptalini gerektirebilir. 11.9.1958 (E. 2165, K. 2038) tarihli karar, esas mukavelede tasrih edilmiş olan müzakere nisabına aykırı bir şekilde yapılan toplantıda verilen kararın iptal edilmesi gerektiği merkezindedir.

10.10.1958 tarihli kararda (E. 2505, K. 2392) da esas mukaveleye aykırı hareket edilmesi sebebi ile umumî heyet kararı iptal

edilmiştir. Hadisede kooperatif esas mukavelesi «kooperatif faaliyet mntkası içinde aynı gayeli başka bir yapı kooperatifine ortak olmak» azalık sıfatının nihayet bulması için kâfi bir sebep olarak zikredilmişti. Şirketin ortaklarından biri sonradan Çeşme Plâj Evleri Yapı Kooperatifine iştirak etmiştir. Bu ikinci kooperatifin faaliyet hudutları Çeşme Belediyesi hudutları olarak tesbit edildiğinden birinci kooperatifin faaliyet sahasına tecavüz etmediğine, bu sebepten de esas mukavelenin yanlış tatbik edilmesi yolu ile ortaklıktan ihraç hakkında verilen umumî heyet kararının iptaline karar verilmiştir.

6.11.1958 (E. 2807, K. 2648) tarihli kararda kooperatif ortaklarından biri kooperatif esas mukavelesine mugayir olarak şirkete olan borcunu zamanında ödemediği iddiası ile şirketten ihraç edilmişti. Bidayet mahkemesi ve temyiz mahkemesi ortağın şirket esas mukavelesine mugayir bir hareketi bulunmadığı için ihraç hakkındaki umumî heyet kararını iptal etmiştir. Halbuki 7.11.1958 (E. 2682, K. 2674) tarihli Ticaret Dairesi kararı bunun tam aksinedir. Çünkü bu karara sebep olan hadisede davacılara aidatlarını yatırmaları kooperatif nizamnamesi hükümleri dahilinde tebliğ edilmiş ve ortaklar muayyen müddet içinde taahhütlerini yerine getirmediklerinden dolayı idare meclisince, esas mukaveleye uygun olarak, kooperatiften ihraçlarına karar verilmiştir. Hissedarlar bu karara müddeti içinde itiraz etmemişlerdir. Karar kooperatif umumî heyetince de tasvip olunmuştur. İptali istenen umumî heyet kararı kooperatif nizamnamesi ve kanun hükümlerine uygun olduğundan iptal talebi mahkemece reddedilmiştir. 21.11.1958 tarihli (E. 2675, K. 2801) kararda da «dosyada mevcut vesaik ve bilirkişi raporu ile bilânço ve raporların tanziminde herhangi bir usulsüzlük olmadığından ve temettü tevziatı esas nizamnamenin 45 nci maddesine uygun» olduğundan dolayı iptal talebi reddedilmiştir.

C. Kanuna, esas mukaveleye veya objektif hüsnüniyet kaidelerine aykırı umumî heyet kararlarının tamamının iptal ettirilmesi kabildir. Fakat bazı hallerde muhalefet esasa taallük etmediğinden umumî heyet kararının bir kısmının iptali talep edilebilir. Nitekim daha evvel zikredilen 28.1.1958 tarihli kararda (E. 3830, K. 386) T. C. Emekli Sandığı umumî heyet kararının sadece Damga Resmî Kanunu m. 25 ve ETK. m. 328 (YTK. m. 459) e muhalif olan kısmının iptalini talep etmiş ve bu talebi Temyiz Mahkemesi tarafından kabul edilmişti.

D. İptal dâvasında müddeaaaleyh mevkiinde esas itibariyle şirket bulunmaktadır. Yani husumet şirkete teveccüh eder (7.10.1958 tarihli karar E. 2521, K. 2317).

IV — Payın devri :

Anonim şirketlerde hisseler kaideten devredilebilir. Mamafih esas mukaveleye bazı kayıtlar konarak hissedarlığın devri güçleştirilebilir. Meselâ hissedarlığın devrine idare meclisinin veya umumî heyetin muvafakati şart koşulabilir. Bu takdirde payın şirkete karşı devri ancak bu şartlara riayet edilmesi ile mümkün olabilir; üçüncü şahısların da, hüsnüniyet sahibi olsalar dahi, pay üzerinde hak iktisap edememeleri lâzımdır (27). Nitekim Temyiz Mahkemesi Ticaret Dairesi de 25.12.1958 tarihli kararında (E. 3353, K. 3162) devredilen hissedarlığa kooperatif statüsüne göre umumî heyetçe muvafakat edilmediğinden yapılan devir muamelesini muteber saymamıştır.

V — Sermaye koyma borcu ve şirketten ihraç :

Hissedarların sermaye koyma borcunu zamanında yerine getirmeleri ile ilgili müeyyideler yeni TK. m. 406 vd. dadır. Adı geçen maddelere göre mütemerrit ortak şirketten ihraç dahi edilebilir. Mamafih bu hususta şirket esas mukavelesinde konmuş olan şartlara da riayet edilmek gerekir. 26.4.1958 (E. 1145, K. 1176) tarihli karar bunun misâlini teşkil eder. Hadisede ortakların taahhüt bedellerini vaktinde yatırmaları şirket esas mukavelesi iktizasından bulunmaktadır ve esas mukavelenin diğer bir maddesi de üyelerin birer ay ara ile yapılacak üç ihtarla rağmen muayyen taksit bedellerini ödemedikleri ve bu suretle üst üste dört taksidi borçlanmaları halinde şirketten ihraç olunabileceklerini söylemektedir. Bu şekilde bir ihtar davacılar yapılmadığından Ticaret Dairesi ihraç kararını bozmuştur (Tashihi karar; öncesi, Tic. D. 8.11.1957, 2775/2392).

---

(27) Arslanlı, II Anonim Şirketler 139.

VI — Şirketin infisahı ve tasfiyesi :

Anonim şirketlerin infisahı ve tasfiyesi eski TK. m. 442 - 461'de tanzim edilmişti. Yeni kanunda aynı hususlar m. 434 - 454'de tanzim edilmiştir ve Yeni Ticaret Kanunu'nun bu hususta hükümleri büyük bir kısmında İsviçre Borçlar Kanunundan nakledilmiştir.

Anonim şirketler muhtelif sebeplerle infisah edebilirler. Bunlardan bir tanesi umumî heyet kararı ile infisahdır. İnfisah halinde şirketin mevcudiyeti sona ermeyip ancak tasfiye gayesi ile mahdut olmak üzere devam eder. Tasfiye muamelelerinin yapılması için tasfiye memurları tâyin edilir. Tasfiye memuru tâyin edilmediği takdirde idare meclisi tasfiye muamelelerini yapar.

Tasfiye muamelelerinin yapılabilmesi için alacaklıların ilân yolu ile keyfiyetten haberdar edilmeleri gerekir. Ticaret Dairesinin 13.5.1958 (E. 692 K. 1310) tarihli kararı bilhassa bu iki ilânın mahiyetini ele almakta ve bu meyanda diğer hususlara da temas etmektedir. Hadise şöyledir : Mevcut bir şirket, hissedarlarının vermiş olduğu umumî heyet kararı ile feshedilmiştir. Şirketin şeriklerinden ikisi tasfiye memuru tâyin edilmiştir. Tasfiye muameleleri yapılmış ve tasfiye keyfiyeti usulen ilân edilmeden, mevcut ortaklara tevzi edilmiştir. Fakat sonradan vergi borcu doğmuş ve bunu hazine tasfiye memurlarından talep etmiştir. Buna karşı tasfiye memurları tasfiyenin ilân edilmediğini, bundan dolayı da kendilerinin tasfiye memuru sıfatı başlamadığından husumetin kendilerine teveccüh etmediğini iddia etmişlerdir. Eski Ticaret Kanunu zamanında geçen hadisede Temyiz mahkemesi tarafından kabul edilen esaslar şunlardır :

Ticaret Dairesine göre şirketin feshine karar verildiği anda şirket infisah eder, fakat şirketin mevcudiyeti sona ermez; şirket ancak tasfiye işleri için mevcut olur (T. K. m. 455). Yani şirketin ehliyeti tahdit edilmiş olur. İnfisah iflâsdan gayri bir sebeple vücut bulmuşsa keyfiyetin ilân edilmesi de lâzımdır. Mamafih bu ilân ihdası mahiyette olmayıp ihbarî mahiyettedir. Yani feshin sıhhati ilâna bağlı değildir; fesih keyfiyeti ilândan önce de hukuken mevcuttur. Bundan dolayı da tasfiye memuru olarak tâyin edilmiş olan şahısların bu sıfatları ilânından önce de doğmuştur. Tasfiye memurlarının tescil ve ilân edilmemiş olması bunların sıfatlarının

doğmasına mani olmaz. Çünkü temyiz kararından dolayısıyla anlaşıldığına göre bu tescil ve ilân da ihdasî değil, ihbaridir.

Ticaret Dairesi tasfiye memurlarının sıfatlarını tesbit ettikten sonra tasfiye muamelelerindeki usulsüzlüklerden dolayı tasfiye memurlarını mesul tutmuştur. Çünkü ETK. m. 451'e göre tasfiyede gerekli kanun hükümlerine riayet etmeyen tasfiye memurları «bi gayri hakkın tesviye ettikleri mebalığden dolayı şahsen ve müteselsilen mesuldürler» (ayrıca bak. m. 453 dolayısıyla m. 248). Tasfiye memurlarının vekil tâyin etmeleri kendilerinin sıfatını değiştirmedeği gibi mesuliyetlerini de bertaraf etmez.

Yeni Ticaret Kanunu bakımından da Ticaret Dairesinin bu kararı yol gösterici bir rol oynayabilecektir. Yeni TK. m. 434'e göre de şirket umumî heyet kararı ile feshedilebilir. İnfisah eden bir şirket m. 439'a göre, ehliyeti tasfiye gayesi ile mahdut olarak hükmi şahsiyetini muhafaza eder. İnfisahun, yeni Ticaret Kanunu m. 438'e göre de ilân ettirilmesi lâzımdır ve m. 455 de mesuliyeti eski TK. m. 451'e eş olarak düzenlenmiştir (ayrıca bak. m. 450).

Kurucular şirketin tasfiyesini ortakların ittifakla verecekleri bir karara bağhyabilirler. İttifak hasıl olmadığı takdirde meselenin hakem yolu ile halledilebileceği de esas mukaveleye konabilir (Tic. D. 8.3.1958, E. 370 K. 659, 9 TAT. YAR. KAR. 2760 (1958)).